
Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

FILOZOFIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sobota, 27. avgust 2022

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1

Ocenjevalna shema za komentar besedila (0–22 točk)

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu komentarjev, vendar je treba upoštevati, da posamezni komentarji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v odgovoru kot celoti.

Točke	Merila
0–10	Odgovor ne zadošča
0	Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje. Očitno je, da kandidat dela ne pozna.
1–4	Odgovor je nerelevanten, toda v njem je kljub temu najti kakšen element razumevanja, ki je lahko posledica parafraze besedila ali poskusa odgovoriti na vprašanja. Očitno je, da kandidat dela ne pozna oziroma pozna le nekaj naključnih fragmentov.
5–7	Odgovor je kratek in fragmentaren, vendar vsebuje elemente, ki so povezani z obravnavanim besedilom. Največkrat gre za delce vednosti oziroma splošno obnavljanje celote dela in brez povezave z vprašanji iz navodil.
8–10	Komentar deloma že ima zaokroženo zgradbo, vendar v odgovoru prevladuje fragmentarnost; razvitih je nekaj ustreznih poudarkov, vendar je poznavanje dela zelo šibko, brez jasne navezave na vprašanja iz navodil, običajno je najti še veliko nerelevantnosti. Poznavanje dela ima resne pomanjkljivosti.
11–13	Zadostno
	Odgovor je že esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključenost). Probleme, ki jih odpira odlomek, kandidat razume omejeno in površno, lahko tudi napačno. Kandidat le deloma ali tudi ne odgovori na vprašanja iz navodil, vendar se odgovor že nanaša na dani odlomek, lahko kot preprost opis filozofskega problema, lahko posredno kot obnova celotnega dela, najti pa je še precej nerelevantnosti. Kandidat uporabi nekaj ustreznih pojmov, vendar brez analize. Če kandidat poskuša z argumentacijo, je ta pomanjkljiva. Kandidat delo pomanjkljivo razume na najosnovnejši ravni.
14–16	Dobro, a omejeno
	Odgovor ima dobro strukturo in je brez večjih preskokov v izpeljavi. Kandidat odgovori na dana podvprašanja, morda ne na vsa enako izčrpno in relevantno. Poznavanje dela je brez večjih pomanjkljivosti in na osnovni ravni kandidat delo večinoma razume. Toda opisi in razlage so še slabo razviti; kandidat sicer poskuša analizirati nekatere pojme, morda vzpostavi nekaj povezav med njimi, vendar analizo pogosto nadomešča opis in povzemanje ali parafraziranje trditev iz komentiranega besedila. Kandidat delo pozna in vsebinsko odgovori na vprašanja.
17–19	Prav dobro, a z manjšimi pomanjkljivostmi
	Odgovor ima dobro strukturo, napake v izpeljavi so možne, a ne prevladujejo. Kandidat obširno odgovori na dana podvprašanja, iz česar je razvidno, da delo dobro pozna in razume; razlaga in argumentacija sta jasni in razumljivi, temeljni pojmi so opredeljeni. Še vedno je mogoče najti kako nerelevantnost in neutemeljeno trditev, še so mogoče nejasnosti, vendar pa so na tej ravni to bolj obrobne pomanjkljivosti. Kandidat delo dobro pozna ter v odgovorih dobro razloži in razčleni temeljne probleme odlomka in dela.
20–22	V glavnem odlično
	Naloga ima dobro strukturo, jasno in koherentno izpeljavo, skozi katero kandidat skladno in vsebinsko izčrpno odgovori na vsa dana podvprašanja. Značilni sta analiza pojmov in razvita pojmovna mreža. Kandidat ima zelo dober pregled nad celotnim delom in ga komentira s pojmovnim aparatom iz besedila. Lahko tudi vstopi v dialog z avtorjem dela ter razvije in utemelji svoja stališča. Avtorja morda tudi obravnava širše z vidika filozofske tradicije. Seveda je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto. Kandidat delo zelo dobro razume, temeljito odgovori na vsa podvprašanja in ponekod celo vstopi v dialog z avtorjem.

Dodatna navodila za komentar besedila

Gre samo za okvirna navodila, kandidat se sam odloči, kako bo strukturiral svoj komentar in kako bo razporedil odgovore na vprašanja.

Naloga	
1	<p>Platon: Država</p> <p>V danem odlomku Platon opisuje filozofa kot ljubitelja modrosti. Toda filozofija je necenjena, ker se z njo ukvarjajo ljudje, ki niso po naravi filozofske duše, tj. pri njih ne prevladuje razumska plast duše. S tistimi pa, ki so pravi filozofi, država ne ve, kaj početi, in tudi oni ne marajo za javno življenje in se raje zadržujejo v svojem miselnem svetu. Če pa bi državljani spoznali, kdo so pravi filozofi, bi jih sprejeli za voditelje države. Samo spoj filozofije in oblasti namreč lahko prinese srečo tako državi kot posameznikom. A da bi lahko od pravega filozofa zahtevali, da sprejme voditeljsko mesto, je treba vsem, ki so zmožni v izobraževanju priti do spoznanja miselnega sveta, omogočiti dolgotrajno izobraževanje.</p>

Naloga	
2	<p>Aristotel: Nikomahova etika</p> <p>Iz odlomka je razvidno, da Aristotel vrlino, hvalevredno lastnost, povezuje s srednjo mero, to pa z npravnstveno vrlino. To nas napeljuje na njegovo delitev vrlin, ki izhaja iz delitve duše. Po Aristotelovem pojmovanju ima duša razumski in nerazumski del. Nerazumski se sam deli na vegetativni in poželenjski, poželenjski pa vsebuje strasti. Pri tem je treba opozoriti, da Aristotel ne nasprotuje strastem, vendar poudarja vlogo drugega dela duše, razumskega dela. Ta je povezan z nerazumskim. Poželenjska stran duše se lahko »pokorava in ukloni« (str. 73) razumu. Tako da je tudi poželenjski del duše lahko razumen, kolikor se je sposoben pokoravati razumu. Aristotel deli hvalevredne človekove lastnosti na razumske vrline (modrost, bistrost, pametnost) in npravnstvene vrline. Srednja mera, ki je po Aristotelu tesno povezana z vrlinami, se nanaša prav na odnos do strasti (in pri dejanjih): strahu se tako ne smemo preprosto predajati, temveč ga je treba uravnavati z razumem, ki nam pokaže srednjo pot v odnosu do njega. To pokoravanje oziroma vodenje strasti s strani razuma, konkretnije razumske vrline pametnosti, pa je ključni element etike. Pri nauku o sredini pa je pomembno nekaj nadaljnjih določil. Sredina pomeni enako oddaljenost od obeh skrajnosti, vendar je pri etiki pomembna sredina glede posameznega človeka: za začetnika bi kot ekstrem, namreč preveč vaje, pomenila količina vaje, ki bi bila za izkušenega tekača pravzaprav drug ekstrem, se pravi premalo vaje. Vendar, pravi Aristotel, »nauka o sredini ni mogoče posplošiti na vsako dejanje in vsako strast. Nekatere strasti že same v svojem imenu skrivajo slab prizvok ... Pri teh stvareh nikdar ni mogoče pogoditi pravega, ampak zmerom le grešiti.« (str. 86). Kar pomeni, da načela sredine ni mogoče mehanično prenašati na vsa dejanja.</p>

Naloga	
3	<p>Descartes: Meditacije</p> <p>Descartesa je radikalna pot dvoma pripeljala do trdne točke spoznanja, ki se ne potrdi samo vsakič, ko jo izpostavi dvomu, marveč tudi mora biti, da jo sploh lahko slepi zviti varljivec. V vsakem miselnem aktu, ki se ga zave razmišljujoči subjekt, se zave tudi svoje eksistence. Razmišljujoči jaz je, kot pravi, neka stvar, substanca (tisto, kar obstaja neodvisno od drugega). To je edina gotovost, ki jo ima. Predpostavka je metafizična, zavedam se, da mislim, čutim, hočem, nočem, sem varan ipd., toda mora obstajati nosilec teh zmožnosti. Gre za trditev, da vsaka lastnost zahteva neko stvar, katere lastnost je. Če se torej vzpostavi lastnost mišljenja kot zavesti oziroma samozavedanja, je očitno, da obstaja tudi substanca, ki ima lastnost samozavedanja. Te metafizične resnice zlobni varljivec ne more predrugati. Kandidat v nadaljevanju pokaže, da je mogoče izpeljati iz te gotovosti obstoj zunanega sveta samo, če dokaže, da obstaja še tretja stvar, popolna substanca ali Bog.</p>

Naloga	
4	<p>Nietzsche: H genealogiji morale</p> <p>Nietzsche v 3. razpravi razmišlja o tem, kaj so asketski ideali pomenili filozofom. Pri tem ugotavlja, da asketski ideal nikakor ni nasprotoval ali zaviral filozofove dejavnosti, temveč je bil celo pogoj njegove najboljše ustvarjalnosti. S sledenjem asketskemu idealu (ki ga v primeru filozofov povzemajo revnost, neomadeževanost in ponižnost) se je filozof odmaknil od sveta (čutnosti), ki bi pomenil oviro na poti iskanja optimalnih možnosti za njegovo ustvarjanje. Filozofi so se morali na začetku preoblačiti v svečeniška oblačila, saj so v prostoru, v katerem so prevladovali viteško-aristokratske vrednote, sprva zbujali sumničavost. Takšna maska je vzbujala strahospoštovanje, obenem pa so sami z odpovedovanjem čutnosti (po Nietzschejevo: samozatajevanjem) pridobili moč, in sicer do te mere, da so bili zavarovani pred morebitnimi nevarnostmi s strani družbe. Vendar pa se po Nietzschejevem mišljenju filozofi še do današnjih dni niso znebili takšne preobleke. Ta ostaja stalna spremljevalka filozofov, zaradi česar se avtor vpraša, ali je morda prav sedaj prišel čas, ko se bo filozof končno lahko osvobodil navezanosti na asketski ideal in se bo torej šele zares pojavil. V tem se izkaže tudi Nietzschejev namen pisanja genealogije morale. Filozof naj bi s svojo kritiko obstoječe morale pripravil teren za pojavitev nečesa novega. Šele ko bo problem asketskega ideala dokončno dojet v vseh njegovih razsežnostih (ko bosta na koncu postavljeni pod vprašaj vrednost resnice in volja do nje), bo mogoče preseči nekdanje načine vrednotenja in dokončno osvoboditi človekovo voljo.</p>

IZPITNA POLA 2

Ocenjevalna shema za esej (0–22 točk)

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu esejev, vendar je treba upoštevati, da posamezni eseji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v eseju kot celoti.

Točke	Merila
0–10	Odgovor ne zadošča
0	Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje.
1–4	Odgovor je le skiciran, ne daje pomembnejših elementov, ki jih zahteva vprašanje, je fragmentaren in večinoma nerelevanten. Gre za postavljanje miselnih fragmentov enega ob drugega, ne pa za povezano besedilo. Poznavanja filozofskih vsebin, povezanih s problemom iz naslova, ni.
5–7	Odgovor je fragmentaren, vendar daljši, morda deloma zaokrožen, kandidat ne pozna filozofske problematike izbranega naslova, zato odgovarja s pomočjo zdravega razuma in splošne razgledanosti.
8–10	Odgovor je fragmentaren, če pa ima zaokroženo zgradbo, je polna miselnih preskokov. Poznavanje in razumevanje danega problema je zelo omejeno, običajno skrčeno na nekaj nerazvitih, zgolj navrženih relevantnih poudarkov, ki so obrobni in kombinirani s splošno razgledanostjo kandidata. Kandidat skorajda ne uporablja ustrezne filozofske terminologije. Njegove trditve so pogosto tudi nenatančne in napačne. Za odgovor je tipično obnavljanje drobcev najbolj elementarne snovi ter ponavljanje enega in istega.
11–13	Zadostno
	Gre za daljše in razmeroma celovito besedilo (meja ni trdna, a odgovori z manj kakor 600 besedami so večinoma prekratki za zadovoljivo obravnavo problema). Odgovor je esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključenost), vendar sta uvod in/ali zaključek slabo razdelana, prisotni so tudi preskoki v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja vprašanje v naslovu, kandidat razume zelo poenostavljeno. Nerelevantnosti so še očitne, toda odgovor se že nanaša na vprašanje. Kandidat uporabi nekaj relevantnih pojmov, vendar jih ne analizira. Naloga je večinoma opisna, če pa kandidat argumentira, je argumentacija skromna, površna in pogosto nejasna; naloga kaže zgolj najbolj osnovno seznanjenost s filozofsko problematiko in omejeno razumevanje, uporabljena terminologija in jezik le delno ustrezata filozofski obravnavi problemov. Odgovor kot celota se opira na obnavljanje najbolj splošno znanih dejstev in argumentov, večkrat pa je najti tudi napačne trditve. Zato je odgovor le zelo poenostavljena predstavitev in rešitev problema. Se pa kandidat večinoma že giblje na najosnovnejši ravni razumevanja in razlage problema.
14–16	Dobro, a omejeno
	Odgovor ima najmanj 600 besed, njegova zgradba je dobra; uvod razloži ali vsaj nakaže problem, sklep se nanaša na problem, lahko je tudi izpeljan iz naloge. Razčlenjenost na odstavke je ustrezna, a lahko so prisotni preskoki v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja naslov, kandidat razume, kar mu omogoči pregled nad celoto odgovora. Uporablja osnovno in za problem večinoma relevantno filozofsko terminologijo. Vendar so pojmi največkrat uporabljeni kot samoumevni, njihova analiza je obrobna, prav tako povezanost z drugimi relevantnimi pojmi. Kandidat opis in razlago poskuša dopolniti z argumenti, vendar gre največkrat za obnovo le delno razumljenih argumentov. Kandidat pa se že zaveda, da je argumentacija pomemben del odgovora, zato predstavi več pogledov na problem. Esej izraža dobro seznanjenost z ustrezno filozofsko problematiko, kar se kaže v dovolj obširni predstavitvi posameznih pogledov, vendar jasno razumevanje danega problema, argumentacija in analiza relevantnih pojmov še nista v ospredju.

17–19	Prav dobro, a opazne pomanjkljivosti
	<p>Esejistična zgradba je dobra. Uvod razloži problem, sklep je praviloma izpeljan iz jedra, odstavki so smiselno zaokrožene celote, preskoki v izpeljavi so redki. Problem iz naslova kandidat dobro razume. Uporabljeni pojmi so skoraj zmeraj relevantni in zadoščajo za smiselno obravnavo problema, kandidat se zaveda nujnosti analize pojmov in argumentacije. Nasploh v eseju oboje prevladuje pred povzemanjem stališč. Argumentacija je večinoma dobra in je posledica samostojnega premisleka. Vendar so lahko nekateri argumenti še pomanjkljivi, nasprotna stališča in protiargumenti pa ponekod niso primerno ali pa sploh niso predstavljeni, nekateri temeljni pojmi so lahko predstavljeni kot samoumevni. Terminologija in jezikovno izražanje sta primerna.</p> <p>Iz odgovora je razvidna zelo dobra seznanjenost s filozofskimi problemi, tudi njihovo dobro razumevanje, čeprav je še mogoče zaslediti pomanjkljivosti v znanju, razumevanju in argumentaciji. Kandidat se že pretežno giblje na abstraktni ravni razmisleka in abstraktno večkrat povezuje s konkretnim.</p>
20–22	Zvečine odlično
	<p>Poglobljen in argumentiran odgovor na vprašanje z analizo pojmov in razvito pojmovno mrežo, z jasno in koherentno linijo argumentacije, ki upošteva tudi protiargumente. Uvod in zaključek sta jasna in jedrnata, z dobro formuliranim problemom oziroma njegovo rešitvijo. Izpeljave in utemeljitve so skladne in povsem jasne, odlomki so zaokrožene celote in so med seboj zelo dobro povezani. V naslovu zastavljeni problem kandidat poglobljeno razume, kar izrazi s poglobljeno analizo pojmov, bogato pojmovno mrežo, lahko pa se že zaveda meja svoje argumentacije (vendar to ni nujno). Včasih stopa v filozofski dialog z zagovorniki drugačnih stališč in kaže tudi osebni odnos do filozofskih problemov, kar je že plod samostojnega razmisleka. Esej kaže zelo dobro splošno seznanjenost s filozofskimi problemi in njihovo zelo dobro razumevanje. Terminologija in jezikovno izražanje sta bogata in ustrezna.</p> <p>Kandidat se že zanesljivo giblje na abstraktni ravni razmisleka in pogosto povezuje abstraktno s konkretnim. Esej še lahko ima kakšno pomanjkljivost, toda pri ocenjevanju je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto.</p>

Dodatna navodila za esej

Navodila so le okvirne smernice: kandidat lahko napiše vsebinsko povsem drugačen esej, če ga le smiselno poveže z naslovnim problemom.

Vprašanje stvarnosti

Naloga	
1	<p>Razpravljajte o trditvi: Materija je v nenehnem gibanju in spreminjanju, zakoni, ki to gibanje določajo, pa so nespremenljivi, tako da prava sprememba v svetu ni mogoča.</p> <p>Naslov govori o odnosu med spremenljivim in nespremenljivim. Materija, se pravi materialna substanca, je v nenehnem procesu spreminjanja, vendar pa prav v tem spreminjanju sledi zakonom narave, ki so sami nespremenljivi. Kar pomeni, da se za površinsko spremenljivostjo skriva temeljna nespremenljivost, za pojavom se skriva bistvo, ki se od pojava bistveno razlikuje. Ta pogled pa predpostavlja deterministično pojmovanje sveta: vse v svetu je določeno z zakoni, ki tudi uravnavajo potek vsega. Tako da predmet premisleka v eseju ni samo odnos med spremenljivim in nespremenljivim, temveč lahko tudi med determinizmom in odkloni od njega, možno pa je tematizirati tudi pojem sveta in vprašanje narave substance.</p>
Naloga	
2	<p>Razpravljajte o trditvi: Parmenid kot nerazsodnejše ozmerja tiste, ki trdijo, da je bit isto kot nebit, kajti le razum moramo poslušati, pa uvidimo, da lahko obstaja samo bit, obstoj nebiti pa je protisloven.</p> <p>Po Heglu se je v zgodovini filozofije Parmenid prvi povzpel v višine metafizične abstrakcije in zavrnil Heraklitovo dialektiko premene. Naloga kandidata je premisliti, ali je bil Parmenidov srd upravičen, ali je res zgolj logični razum lahko tisti, ki odloči o smiselnosti metafizičnih trditev, in ali je mogoča tudi dialektična metafizika. Zgodovinska erudicija ga lahko vodi tudi k prikazu kompromisov med obema pogledoma, ki so bili plodni tako za razvoj znanosti kot za filozofijo.</p>
Naloga	
3	<p>Razpravljajte o trditvi: Narava je podvržena vzročnosti, človek pa se, čeprav je tudi naravno bitje, lahko odloča svobodno.</p> <p>Trditev sprejemajo dualisti, po katerih sta duh in telo različni substanci, telo je podvrženo determinizmu, svobodna volja pa je lastnost duha. To stališče je zagovarjal Descartes, a tudi Kant, ki je svobodno voljo naredil za pogoj morale. Sodobni predstavniki tega nazora so libertaristi in eksistencialisti, za katere je svoboda temeljna izkustvena danost, medtem ko je determinizem naravoslovja nezadosten za pojasnjevanje človekovega vedenja. Morda pa nedeterministična kvantna mehanika vendarle ponudi iztočnico tudi za vpeljavo svobode v naravni svet in ni treba predpostaviti obstoja duha, da bi pojasnili svobodo človeka?</p>

Vprašanje spoznanja

Naloga	
4	Razpravljajte o trditvi: Znanost ne more spoznati prave narave sveta, filozofija pa tudi ne, zato bo človeku prava narava sveta ostala za vekomaj skrivnost.
	Vprašanje zahteva analizo znanstvenega in filozofskega spoznanja, njuno primerjavo in presojo, v kakšnem razmerju so znanstvena in filozofska spoznanja do prave narave sveta. To pomeni, da je treba odgovoriti na vprašanje, ali se znanstveno spoznanje bistveno razlikuje od filozofskega, pa tudi na vprašanje, kakšna je vrednost znanstvenega spoznanja.

Naloga	
5	Razpravljajte o trditvi: Ne obstaja ena sama objektivna Resnica. Obstajajo samo delne resnice, ki izražajo posamične perspektive.
	V skladu z idealom novoveške znanosti je končni cilj iskanja resnice objektivno spoznanje, ki suspendira subjektivnost motrenja (čustva oz. afekte). Takšen ideal so nekateri misleci radikalno postavili pod vprašaj. To je denimo storil Nietzsche s svojim perspektivnim pojmovanjem. Nietzsche zagovarja idejo, da je resnico mogoče doseči samo tako, da k opazovanju nekega predmeta pripustimo čim več afektov, resnica je zanj bolj stvar občutenja kot pa razumskega spoznavanja. V razpravo je mogoče vključiti tudi eksistencialiste, kot je bil Kierkegaard s konceptom subjektivnosti kot resnice.

Naloga	
6	Razpravljajte o trditvi: Resnice, kot jih odkrivamo v matematiki, niso odvisne od čutnega izkustva, brez uporabe čutov pa vendarle ne bi nikoli prišli do razmišljanja o njih.
	Trditev se nanaša na Leibnizev ugovor empirizmu, v skladu s katerim je vse naše spoznanje odvisno od čutnega izkustva. Čuti, pravi Leibniz, so sicer nujni za aktualno spoznavanje dejstev o svetu, vendar pa niso zadostni za celotno spoznanje, saj čuti pričujejo o posamičnih primerih, nič pa nam ne morejo povedati o splošnih načelih, kakršna so denimo matematična. Za odkrivanje teh je potrebno razumsko sklepanje.

Vprašanje morale

Naloga	
7	<p>Razpravljajte o trditvi: Človek je živo bitje, živa bitja po naravi težijo k ugodju in se izogibajo bolečini, zato moramo ugodje narediti za smoter moralnega delovanja.</p> <p>Trditev se nanaša na utemeljevanje moralnih načel in izraža hedonistično načelo, po katerem izpeljemo moralo iz narave človeka. Kandidati trditev premislijo skozi hedonizem, ki iz psihološkega, naravnega dejstva, da človek teži k ugodju, izpelje najstvo. Pokažejo tudi, da imajo lahko dejanja, ki prinesejo ugodje, nemoralne posledice, zato je morda bolje iskati utemeljitev morale v nasprotni poziciji, v razumu, v katerem lahko najdemo oporo za iskanje moralnih odločitev. Lahko pa antičnemu individualističnemu hedonizmu postavijo nasproti kakšno modernejšo različico utilitarizma, ki ne govori samo o ugodju enega, temveč tematizira ugodje skozi družbeno perspektivo.</p>

Naloga	
8	<p>Razpravljajte o trditvi: Ne smemo si prizadevati za odpravo mučenja, trgovine z ljudmi ali njihovimi organi, novodobnega suženjstva, pohabljanja ipd., saj je zaradi kulturnega relativizma moralno vrednotenje upravičeno le znotraj naše kulture.</p> <p>Naloga kandidata je premisliti, ali res zaradi kulturnega relativizma ne obstajajo neke minimalne, osnovne in univerzalne moralne norme, ki se upoštevajo v različnih kulturah, kot so npr. prepoved laganja, prepoved ubijanja, skrb za otroke. Ali morda ne spada k njim tudi pravilo (Kantova druga različica kategoričnega imperativa), da drugega ne smemo jemati le kot cilj, vedno namreč tudi kot sredstvo? Namreč naštetim primerom je skupno prav jemanje kot sredstvo. Vsem ljudem moramo priznati dostojanstvo, brez tega priznanja ne bi mogli upati na medkulturno sobivanje, še zlasti ne v globaliziranem svetu.</p>

Naloga	
9	<p>Razpravljajte o trditvi: Avtonomno ravnamo samo, če nasprotujemo moralnim pravilom, ki nam jih vsiljuje družba.</p> <p>Naslov vsebuje več trditev, pri tem pa najbolj izstopa teza, da so moralna pravila instrument, ki ga družba vsiljuje posameznikom. Druga pomembna teza v naslovu je, da je moralno avtonomijo mogoče doseči samo z nasprotovanjem moralnim pravilom, tako da ni mogoče, da bi se moralna pravila, ki so stvar družbe, vsebinsko ujemala z napotki, do katerih posameznik sam pride v svojem avtonomnem premisleku. Pri tematizaciji vprašanja, kako lahko ravnamo avtonomno in kaj avtonomija pravzaprav je, se bo kandidat lahko učinkovito oprl na kantovsko pojmovanje morale.</p>

Posameznik in skupnost

Naloga	
10	<p>Razpravljajte o trditvi: Zakon ni niti pravičen niti nepravičen, saj je šele zakon tisti, ki vpelje ločnico med pravičnostjo in nepravičnostjo.</p> <p>Trditev se nanaša na razlago izvora zakona, kakor ga zagovarja pravni pozitivizem. Po tej razlagi ne obstaja neka družbi zunanja instanca, ki bi postavljala normo, po kateri bi se morali ravnati zakonodajalci. Takšen pogled sta denimo zastopala Nietzsche in Hobbes. Po prvem je zakon neka dominantna sila, ki se uveljavi nad reaktivnimi silami, ki se spopadajo med sabo, njegova funkcija pa je vzpostavitev razmerja moči, kjer ravno zakonu pripada avtoriteta razlage razlike med pravičnostjo in nepravičnostjo. Hobbes pa trdi, da ni pravičnosti v naravnem stanju, ta nastane šele s prehodom v civilno družbo, po vzpostavitvi družbene pogodbe. Alternativa pravnemu pozitivizmu je razlaga zakona kot zavezanega nekim nadkonvencionalnim normam (npr. moralni zakon pri Kantu) ali apriornim kategorijam pravičnosti in dobrega.</p>

Naloga	
11	<p>Razpravljajte o trditvi: Utopija ni slepo sanjarjenje o popolni družbi, kajti ideale potrebujemo, da ne bi ostali slepi za krivice obstoječe družbe.</p> <p>Naslovna trditev povezuje dva temeljna pojma politične filozofije: utopijo in pravičnost. Naslov poudarja pozitivni vidik utopije kot ideala, ki pokaže, da je možen boljši, bolj pravičen svet. Pri tem naslov pušča ob strani krivice, ki jih lahko povzroči vsiljevanje boljšega sveta, ki je preveč idealen, da bi ga bilo mogoče uresničiti, pa tudi vprašanje, ali res potrebujemo ideale, da bi videli obstoječe krivice. Vse to lahko tematizira kandidat v svojem eseju.</p>

Naloga	
12	<p>Razpravljajte o trditvi: Kazen ni nič manj nemoralna kot zločin, obkrat gre namreč za to, da posamezniku prizadenemo nekaj slabega.</p> <p>Naslov se loteva vprašanja moralnosti kazni. Zdi se lahko, da je sama kazen nemoralna, ker nalaga nekaj, česar si kršitelj zakona ne želi, tako da bi se bilo smiselno kaznovanju odpovedati. Naslov tako terja premislek o konceptu kazni, dobro vodilo pri tem pa sta utilitaristična in retributivna teorija kazni, ki obe ponujata razloge, s katerimi je mogoče upravičiti kazen, kandidat pa bo moral presoditi, kateri so bolj prepričljivi.</p>

Filozofija religije

Naloga	
13	<p>Razpravljajte o trditvi: V zgodovini človeštva se je zvrstilo veliko različnih religij in različnih pojmovanj Boga, kar dokazuje, da človek in družba ustvarjata religijo.</p> <p>Naslovna trditev se opira na dejstvo, da se je v zgodovini človeštva zvrstil niz različnih pojmovanj svetega oziroma Boga in razvil niz religij. Iz tega se izpeljuje sklep, da je Bog proizvod družbe oziroma človeka. Kandidat bo moral presoditi, kakšno veljavnost ima ta sklep, premisliti bo moral, kakšni so drugi možni statusi religije, premisliti, kateri razlogi govorijo v prid posameznega pogleda, in presoditi, kateri pogled je bolj utemeljen.</p>
Naloga	
14	<p>Razpravljajte o trditvi: Bog ni vir morale, saj bi temeljna moralna pravila veljala tudi, če bi jim Bog nasprotoval.</p> <p>Naslov se nanaša na tezo, da je Bog vir morale, ne samo kot tisti, ki je moralo posredoval oziroma sporočil ljudem, temveč tudi kot tisti, ki je moralo ustvaril in ki ji daje njeno veljavo. Naslovna trditev ta pogled postavlja pod vprašaj in skupaj s Platonom razmišlja, da imajo moralna pravila veljavo sama na sebi, tako da Bog ne bi mogel doseči, da postane moralno pravilo denimo zapoved »Ubijaj!«. Kandidat bo tako v eseju pojasnil tako tezo, da je Bog vir morale, kot pogled, ki ga zagovarja naslov, in pokazal, katera od možnosti je bolj prepričljiva.</p>
Naloga	
15	<p>Razpravljajte o trditvi: Vera v nadnaravna bitja je nesmiselna (neracionalna), življenje brez vere v Boga pa še bolj.</p> <p>Bog je transcendentno bitje, ki ga ne moremo razumsko doumeti ne čutno izkusiti, zato je za človeka nekaj neracionalnega, nekaj, v kar lahko verjame podobno kot v duhove ali čudeže. Če se zaradi neracionalnosti vere odvrne od Boga, nastopi zanj nova težava, kajti kot presežno bitje v naravnem redu stvari izgubi smisel življenja, torej se mora spopasti z absurdnostjo sveta. Trditev zajema tematiko vere in razuma v povezavi z eksistencialno dimenzijo vere.</p>